

Replik till Thomas Magnusson

MARTIN ALMBJÄR*

Uppsala och Köpenhamns universitet

Det är aldrig kul att få en kritisk recension, det tror jag de flesta akademiker håller med om. Samtidigt är kritik inget som jag delar ut med lätt hand och inte heller utan orsak. Magnussons svar visar inte prov på kritisk självreflektion, vilket är synd. När nu *Historisk tidskrift* tillåter ett sällsynt genmäle på en recension hade möjligheten till en spännande vetenskaplig diskussion funnits. I stället får jag förtydliga vissa delar i min recension.

För det första är det ingen kritik från min sida att Magnusson inte använder sig av de gängse partitermerna hattar och mössor utan i stället oligarker och antioligarker. Recensionen påpekar att han mer eller mindre övergett partibeteckningarna, men det speglar en uppmärksamhet för vad som är nytt med Magnussons bok. Eftersom resultaten av analysen utifrån oligark-begreppet är snarlika resultaten man får utifrån en analys med parti-begreppet hade dock en diskussion kring fördelarna med oligark-begreppet varit önskvärd. Att hattarna upprätthöll sitt maktinnehav genom att gynna sina anhängare politiskt och ekonomiskt är välkänt genom tidigare forskning.

För det andra framför Magnusson inget nytt argument när det gäller sin kategorisering av personer som oligarker och antioligarker. Jag är fortsatt kritisk till att personer kategoriseras som endera trots att deras materiella egenintressen inte kunnat beläggas, endast för att de uttalar sig positivt eller kritiskt gentemot de så kallade oligarkernas politik. Varför Magnusson inte kan föreställa sig att en frihetstida riksdagsman skulle kunna stödja de så kallades oligarkernas politik utan att själv gynnas av den materiellt eller tillhöra deras nätverk är för mig svårt att

* Fil. dr i historia

förstå. Magnusson argumenterar inte, varken i boken eller genmälet, för varför det måste vara så. Det är Magnusson som satt premissen, inte läsaren.

För det tredje står jag kvar vid min karaktärisering av Magnussons förhållningssätt till tidigare forskning som nonchalant. Man kan inte som forskare kräva att endast behöva ta hänsyn till forskning som delar ens egna teoretiska utgångspunkter. Det finns ett stort forskningsläge och den omnämnda Gunnar Artéus tes om militärens inflytande i frihetstidens samhälle och politik är väl om något en studie som tyder på ståndsövergripande politisk formering, just det Magnusson studerar. Artéus bidrag kan inte avfärdas för att det saknas ett avsnitt om den ursprungliga kapitalackumulationen. Hur militärens inflytande påverkades av oligarkgruppen eller hur deras intressen överlappade får vi dock inte veta.

Mest kritisk är jag dock mot utelämnandet av Karin Sennefelts *Politikens hjärta: Medborgarskap, manlighet och plats i frihetstidens Stockholm* (Stockholm 2011) och Patrik Wintons avhandling *Frihetstidens politiska praktik: Nätverk och offentlighet 1746–1766* (Uppsala 2006). Sennefelts forskning avfärdas som postmodernt influerad (s. 25). Men det går ändå inte att frånsä att Sennefelts bok handlar om just ståndsöverskridande och ståndsdefinierande politiskt umgänge, eller att den fullkomligt dryper av empiri, mer än 800 noter ofta fyllda med fler exempel än som ryms i texten. Framför allt hade den kunnat användas för att komplettera och fördjupa Magnussons resonemang och förklara hur den "sociala legering" (s. 285) som var oligarkerna uppstod och fungerade.

Hänvisningar till Patrik Winton saknas helt trots att mycket av hans forskning torde vara relevant, i synnerhet avhandlingen då den handlar just om politisk organisering och hur förändringar där föranledde 1760-talets radikaliserings och regimskiften. Han vänder sig också mot partier som förklaringsmodell. Wintons tes är att svenska politiska grupperingar i riksdagen innan sjuårskriget först och främst baserades på personliga band: släktskap, vänskaps- samt patron och klient-relationer. Därefter förändrades förutsättningarna och de politiska åsikternas betydelse ökade. Folk grupperade sig baserat på delade politiska värderingar och åsikter, om än ej uteslutande, och den offentliga debatten fick större betydelse för politisk mobilisering. En viktig orsak till detta var att regimen, vare sig man kallar dess företrädare hattar eller oligarker,

inte längre kunde använda statens resurser för att mobilisera politiskt stöd. De adelsmän som kanaliserat statens resurser till ledande köpmän hade försvunnit och det maktägande nätverket upplöstes. Maktskiftet som ägde rum 1765–1766 var ett resultat av dessa förändringar. Det ska framhållas att det finns skillnader mellan Wintons och Magnussons undersökningar. Wintons undersökning bygger på grundlig empirisk forskning av relevant källmaterial och därför kan han ge ett tydligare och utförligare svar som tar hänsyn till fler viktiga variabler än Magnusson. Sett till tesen som drivs framstår skillnaderna mellan Wintons och Magnussons dock som marginella. Varför saknas hänvisning till Wintons avhandling?

En forskare som släpper sina resultat till allmän beskådan får acceptera att hen inte längre äger tolkningen av sitt verk. Teori- och metoddelen må ha varit viktig för Magnusson när han genomförde sin undersökning. Men den kritik jag framfört mot valet av källor och förhållningssätt till tidigare forskning blir inte på något sätt besvarad av att hänvisa till min bristfälliga förståelse av, eller bristande intresse för, den ursprungliga kapitalackumulationen.